

Hírek

1. Az Új Magyar Tájszótár

A Magyar Nyelvjárások I. kötetében B. LŐRINCZY ÉVA részletesen beszámolt az Új Magyar Tájszótár 1950-ben megkezdett munkálatairól. Ismertette a munka megindulásának körülményeit, az adatgyűjtés elvi szempontjait, módszerét. Megemlékezett továbbá a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének munkaközösségéről, mely akkor még egyedül végezte az adatgyűjtő munkát; végül a gyűjtés addig elért eredményét közölte, mely 1951. márciusában 20 ezer tájszócédula volt.

Ma már három munkaközösség végzi az adatgyűjtést. A Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében 1951 őszén egy kisebb munkacsoport és 1952 ősze óta a budapesti egyetem II. számú magyar nyelvészeti tanszéke kebelében működő, több gyűjtőből álló munkacsoport kapcsolódott bele a munkába. A munka egyöntetűségét megbeszélések és levelezés útján biztosítják az egyes munkacsoportok. A budapesti egyetemen működő munkaközösség irányítói előzőleg a debreceni munkaközösségben dolgoztak, illetve vezették ott az adatgyűjtő munkát, így lényegében biztosítva van az, hogy a gyűjtésben egységes szempontok érvényesüljenek.

Eddig a következő források kerültek feldolgozásra: Nyr. (a 24. kötettől), NyF., Ethnographia, Vasi Szemle, Dunántúli Szemle; a Magyar Nyelv- atlasz próbafüzete; Magyarságtudomány I—II., Magyarságtudományi Társaság Évkönyve; VÉGH J.: Sárreai népmesék, NYIRI A.: A zselicségi Szenna és vidéke magyar nyelvjárása; SzamSz., OrmSz., a Magyar Tud. Akadémia Nyelvtudományi Intézetének, a budapesti, szegedi, debreceni egyetem Nyelvtudományi Intézetének, továbbá a Szombathelyi és Békési Múzeumnak kéziratos anyaga; ezenkívül még több tájszógyűjtemény; befejezéshez közeledik az Akadémiai Nagyszótár tájszóadatainak cédulázása is.

A további adatgyűjtés folyamán a még hátralévő nyelvészeti folyóiratok, valamint a nyelvészeti (elsősorban nyelvjárás) és néprajzi monográfiák kerülnek sorra. Igen számottevő anyagot ígér a Budapesti Néprajzi Múzeum több mint 200.000 lapot tartalmazó archívuma, valamint a vidéki múzeumok, intézetek kéziratos gyűjteményei. Szóba került továbbá — amint arról B. LŐRINCZY ÉVA is megemlékezik — a szépirodalmi művek feldolgozásának kérdése. Hogy erre milyen mértékben kerülhet sor, abban még egyelőre nem történt döntés. — A források felderítésének és feldolgozásának tekintetében szükségesnek látszik az, hogy a fent említett források kicédulázásának elkészültével megállapítsunk egy reális határt, amelyen túl a további gyűjtést nem lenne célszerű folytatni. Pl. olyan források feldolgozását, amelyekben a nyelvjárás anyag értéke és mennyisége messze nem állna arányban a ráfordított idővel, mellőznünk kell. Az anyaggyűjtésben az abszolút teljességnek egyébként is elérhetetlen igénye az

Új Magyar Tájszótár elkészülését is túlságosan késleltetné. Természetesen nem lenne célravezető az sem, ha lemondanánk egy-két év nyereségért olyan értékes, hozzáférhető források feldolgozásáról, amilyenek a Néprajzi Múzeum említett anyaga is ígérkezik, és amelyhez hasonló források, ha kisebb mennyiségben is, a vidéki Múzeumokban, intézetekben is rejtőznek. Ezeknek a felderítése is részben még feladataink közé tartozik.

1953. május hó 31-én az Új Magyar Tájszótár 225 004 cédulával rendelkezik (ebből 175 800 adat és 49 204 utalócédula). Az anyaggyűjtés a munka jelenlegi üteme mellett még három-négy évet vesz igénybe. Pillanatnyilag a cédulák kötegekben állnak a feldolgozott forrásoknak megfelelően. A kötegeken belül az egyes tájszavak a forrásban való előfordulásuk sorrendjében találhatóak. Felhasználhatóságukra tehát nincs lehetőség egyelőre. A már felgyülemlett nagy és értékes anyag kívánatosná tenné a cédulák rendezését, betűrendbe sorolását, vagyis az adatok felhasználásának biztosítását még a szótár elkészülése előtt. Ezt 1954-ben kívánjuk megvalósítani.

Budapest, 1953. VI. 30-án.

KERÉSZTES KÁLMÁN
az ÚMTsz. felelőse

2. A Magyar Nyelvjárások Atlasza

A magyar nyelvtudománynak erről az egyik legjelentősebb vállalkozásáról már több beszámoló jelent meg nyomtatásban (KÁLMÁN Nyr. LXXIV, 158—64 és BÁRCZI MNyjár. I, 145—55). A közeljövőben pedig megjelenik a nyelvátlasz gyűjtőinek tollából egy kötet, amely beszámol a kutatópontok kiválasztásáról, a fonetikus feljegyzésről, a kérdőkönyvek összeállításának szempontjairól, a gyűjtés módszereiről stb., és beszámol arról, hogy jutott el a nyelvátlasz mai állapotáig.

Ezért csak néhány számadattal szolgál ez a híradásunk az állandóan folyó munkálatok 1953. augusztus 1-i állapotáról. A legutóbbi beszámoló óta a nyelvtani kutatópontok számát 330-ról 350-re, a szóföldrajziakét pedig 165-ről 180-ra emeltük fel. Ez a fölemelés azért indokolt, mert kutatási területünk kibővült a csehszlovákiai magyar nyelvterülettel. A csehszlovákiai 17 kutatópont közül Imre Samu és Kálmán Béla 1952 telén 7-et már föl is gyűjtöttek. A csehszlovákiai útról, valamint Lőrincze Lajos és Benkő Loránd ugyanabban az időben megvalósult romániai útjának eredményeiről a MNy. legközelebbi számaiban lesz beszámoló. Ugyancsak a közeljövőben jelenik meg a MTA. I. osztályának közleményeiben az 1952-ben tartott szegedi nyelvészkongresszus anyaga, amelyben szerepel Kálmán Béla rövid beszámolója a nyelvátlasz akkori állásáról. Ugyancsak 1952-ben kezdődtek meg és az idén nyáron folytatódnak az ellenőrző kiszállások.

Számszerűen összegezve az eredményeket: 1953. augusztusáig a 350 nyelvtani kutatópont közül a gyűjtést 199-ben, azaz 57%-ban végeztük el, a 180 szóföldrajzi közül pedig 121-ben, azaz 67%-ban. A gyűjtés tehát mindkét kérdőívvel túlhaladta már az anyag felét. A gyűjtött adatok túlnyomó többsége fölkerült a munkatérképekre. A gyűjtés munkája előreláthatólag az 1955. év végéig befejeződik.

Egy éven belül várható Végh József őrsegi regionális atlaszának megjelenése, amely egy kisebb tájegységen belül, kisebb kérdőívvel, de a lehető legnagyobb sűrűséggel, tehát az illető terület minden falujában elvégezte a gyűjtést. Megindultak Szathmáry István nagykunági regionális atlaszának munkálatai is.

Debrecen, 1953. augusztus 10-én.

KÁLMÁN BÉLA